

II. ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА У БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

М. А. ВОРОНІНА, доц. НЮА
України

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТІЙНОГО АПАРАТУ ЗАКОНОДАВСТВА З БОРОТЬБИ З ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ

Рівень ефективності законодавства в значній мірі залежить від рівня розвитку мовних норм, розробленості і досконалості спеціальної юридичної термінології. У зв'язку із цим застосування останньої зумовлено рядом техніко-юридичних вимог, до яких відносяться використання термінів з чітко й суворо окресленим змістом, відмова від двузмістовних чи багатозначних термінів, яка застосовується і виражається в тому, що правовому поняттю повинен відповідати той самий термін в різних нормативних актах, і різні правові поняття не треба визначати одним терміном.

Враховуючи сказане, звернемося до аналізу термінологічних відповідностей в законодавстві про боротьбу з організованою злочинністю, йдеться перш за все про систему базових законів, як: «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю, Кримінальний і Кримінально-процесуальний кодекси України, «Про Службу безпеки України», «Про міліцію», «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про корупцію», «Про прокуратуру», а також про закони, що визначають правове становище органів, які мають контрольні повноваження за дотриманням законодавства з метою боротьби з організованою злочинністю. В кожному законі законодавець оперує системою понять й термінів зовнішньо подібних, але різних за змістовими відтінками, окремі з них не мають чітко зафіксованого змісту, зокрема «компетенція», «повноваження», «функції», «права», «обов'язки», «завдання», «взаємодія», «взаємовідносини», «сприяння», «співробітництво» та ін. При цьому спостерігається певний різнобій в їх використанні, термінологічна синонімічність в межах одного й того ж закону, а тим більш в різних законах.

Перш за все це стосується поняття «компетенція». Компетенція — складне, зібране, рухливе поняття, й на сьогоднішній день наука й законодавство не дають його однозначної трактовки. В юридичній науці під компетенцією розуміється: 1) коло завдань державного керівництва, виконання яких становить обов'язок й коло владних прав державного

органу (А. В. Міцкевич); 2) предмет ведення, повноваження і обов'язки органу держави (К. Ф. Шеремет); 3) завдання, зміст, сукупність прав і обов'язків, предмет ведення, коло впливу державного органу на суспільні відносини (Г. В. Атаманчук); 4) система повноважень за здійсненням державних владних функцій (Б. М. Лазарев) та ін. В останній час спостерігається тенденція звести поняття компетенції до поняття повноважень або розширити останнє до поняття компетенції. Такі значні різновиди уявлень не могли не відбитися в системі діючого законодавства. Так, визначаючи межі компетенції спеціальних підрозділів органів внутрішніх справ і Служби безпеки України, закон «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (ст. 11) відсилає відповідно до законів «Про міліцію», «Службу безпеки», «Оперативно-розшукову діяльність», КПК та інших документів, що не містять даного терміна, а оперують категоріями «права» (ст. 25 Закону «Про Службу безпеки», ст. 8 Закону «Про оперативно-розшукову діяльність»), «Обов'язки» відповідно ст. ст. 24 та 7. Те ж можна сказати стосовно до повноважень спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю, яким присвячений третій розділ закону, а мова йде тільки про права. Лексико-термінологічна неоднозначність широко поширена в системі законів, що визначають правовий режим функціонування органів, які мають контрольні повноваження — Національного банку України, Міністерства фінансів, Антимонопольного комітету, Контрольно-ревізійної служби, Державної податкової служби, Фонду державного майна України та ін. Наприклад, Закон України «Про антимонопольний комітет» в повному обсязі формулює складні функції цього органу в статтях «Завдання», «Компетенція», «Повноваження», «Права й обов'язки державних повноважень» і в розділі IV «Правові основи реалізації повноважень антимонопольного комітету», а Закон України «Про державну контрольно-ревізійну службу» визначає лише «функції», «права» і «обов'язки» (ст. ст. 8—10, 12).

На практиці така на перший погляд необразлива обставина приводить: 1) до нестачі владних прав одних органів (наприклад, у прокурорів, що здійснюють нагляд за виконанням законів спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю); 2) до дублювання функцій органів (наприклад, створення підрозділів, що займаються питаннями приватизацій як в системі СБУ, так і в системі МВС); або 3) до надто загального формулювання владних прав. Це в свою чергу є одним з факторів, що порушують

взаємодію органів, які займаються боротьбою з організованою злочинністю.

На окрему увагу заслуговує саме поняття «взаємодія», його співвідношення з іншими зовнішньо схожими поняттями «зв'язки», «взаємовідносини», «співробітництво», «сприяння», «координація» та ін., які не знайшли адекватного закріплення в законодавстві, що розглядається. Наявність спеціального розділу V «Взаємодія спеціальних підрозділів з боротьби з організованою злочинністю та інших державних органів» в законі «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», що визначає взаємодію як «обов'язок» відповідних державних органів, не зовсім відповідає законодавству, що визначає правовий статус цих органів, де взаємодія має назву «координація». Крім того, ніякої відповідальності за невиконання обов'язків «взаємодії» діюче законодавство не передбачає.

Разом з тим аналіз діючого законодавства дозволяє виділити кілька рівнів та видів взаємодії в системі правоохоронних органів та органів, що мають контрольні повноваження за дотриманням законодавства з метою боротьби з організованою злочинністю. Зокрема, виділяють рівні внутрішньої та зовнішньої взаємодії (відповідно усередині системи правоохоронних органів і з іншими державними органами), а також види взаємодії: вертикальні, горизонтальні, що перещещуються, функціональні й інформаційні, кооперативні і конфліктні. Однак названа тема заслуговує спеціального дослідження.

Вказане дозволяє зробити такі висновки.

Відсутність лексико-термінологічної однозначності в законодавстві, що регулює питання боротьби з організованою злочинністю, перешкоджає: а) нормальній взаємодії державних органів в даній сфері правового регулювання; б) впровадженню обчислювальної техніки; в) створенню й використанню автоматизованих інформаційно-розшукових систем; г) міжнародному співробітництву, включаючи галузь взаємодії правоохоронних органів; д) сприянню адекватного перекладу національного законодавства на іноземні мови і навпаки.